

KAPITOLA 6: ZÁVĚR

V této práci jsem se postupně na základě rozboru několika právních úprav, nauky mezinárodního práva soukromého a rovněž příkladů z rozhodovací praxe soudů a rozhodců pokusila zhodnotit projevy a účinky imperativních norem ve sféře mezinárodního práva soukromého, respektive obchodních závazkových vztahů s mezinárodním prvkem. V rámci této poslední části bych chtěla zaujmout pohled komplexní, který s sebou ovšem nese riziko určitého zjednodušení.

Imperativní normy ze své podstaty limitují autonomii vůle stran, když představují zvláště důležité zájmy, které stát hodlá prosadit, ať už z důvodů celospolečenských či ochrany tzv. slabší strany. Praktické problémy spojené s určením imperativních norem jsou inherentní všem normám veřejného pořádku (*public policy*) a jsou předmětem vášnivých diskusí nejen v souvislosti s Římskou úmluvou a Nařízením Řím I, ale i ve vztahu k jiným předpisům a právním řádům.

Tato práce si nekladla za cíl poskytnout "neprůstřelný" přehled všech imperativních norem, ani klíč k jejich zaručené identifikaci, ale pokusila se na konkrétních příkladech z praxe nalézt určité vodítko, jakým směrem lze vést úvahy při setkání se s touto problematikou.

Exaktní vymezení případů, kdy by měl rozhodující orgán aplikovat imperativní ustanovení je dle mého názoru, nejen nereálné, ale není to ani žádoucí s ohledem na riziko "šablonovitosti" řešení.

Diskrece rozhodujícího orgánu na druhou stranu nesmí jít na úkor právní jistotě a principu autonomie vůle stran v mezinárodním kontextu a měla by být vymezena dostatečně určitými pravidly vymezujícími kvalifikační předpoklady použití těchto norem. Ideálně by formulace předpokladů použití těchto norem

měla být určitá a srozumitelná pro účastníky smluvních vztahů a současně dostatečně flexibilní pro zohlednění konkrétních okolností případu.

Jakákoliv nejasnost se okamžitě projeví v praxi a v rámci mezinárodního práva soukromého potenciálně ve kjevu nazývanému *forum shopping*. Na právní úpravu samozřejmě velmi citlivě reaguje obchodní komunita, s čímž někteří zákonodárci kalkulují. V této souvislosti se hovoří o tzv. soutěživosti právních řádů. Ta by díky unifikované kolizní úpravě v rámci Evropské unie neměla být tak zásadní. Nicméně se může projevit v rovině procesní autonomie (jak prostřednictvím prorogační dohody, tak prostřednictvím rozhodčí doložky) s ohledem na současnou nejasnost výkladu článku 7(1) Římské úmluvy ohledně použití cizích imperativních norem a nejednotnost soudů jednotlivých zemí EU v její aplikaci.

Úvahy se diametrálně liší v rámci řízení soudního a v rámci mezinárodní obchodní arbitráže. Zacházení s imperativními normami obecnými soudy ve sporech z mezinárodních obchodních vztahů dominuje fakt, že fórum není téměř nikdy "neutrální" ve vztahu k potenciálně aplikovatelné imperativní normě.

Dle dostupné rozhodovací praxe, ale i v teoretické rovině, existuje určitá nerovnováha mezi používáním imperativních norem *legis fori* a zahraničních imperativních norem. Tato nerovnováha nicméně neznámá, že by první skupina norem byla bezvýhradně aplikovaná a druhá skupina systematicky ignorovaná.

"Střídmější" aplikace imperativních norem *legis fori* a rozumná otevřenost k oprávněným zájmům cizích jurisdíkcí by měla dle mého názoru být cestou k vyvážení vztahu mezi zájmem států na prosazení imperativních norem a relevancí těchto zájmů pro dané smluvní vztahy. Tyto tendence by měly najít své místo právě v době současného globalizovaného světa.

Co se týká imperativních norem, jež jsou součástí práva třetích států, existovala a stále si troufám říct, že v principu existuje, nemalá všeobecná podpora zohledňování účinků těchto norem na soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem.

Tyto normy totiž mohou zásadním způsobem ovlivnit možnost plnění či neplnění smlouvy, mají dopad na postavení smluvních stran, popřípadě vliv i na další závazky. Historická křivka vývoje v podobě Nařízení Řím I nicméně indikuje zaujetí restriktivnějšího přístupu k těmto normám v zájmu prosazení principu autonomie vůle stran, když imperativní normy v podstatě korigují obsah práva zvoleného stranami. Je ovšem nutné zdůraznit, že úprava v Nařízení Řím I je spíše výsledkem kompromisů a negociační schopnosti Velké Británie ve vyjednávání tohoto instrumentu mezi zástupci členských států EU, než výsledkem "přirozeného" vývoje tohoto konceptu.

Zohlednění zahraničních imperativních norem tak bude limitováno pouze na případy, ve kterých dle mého názoru nelze před "prosazováním" se zahraničních imperativních norem zavírat oči. Do budoucna předpisy třetího státu budou moci zasáhnout smluvní vztah pouze tehdy, pokud bude smlouva plněna na území takového státu (*lex loci solutionis*), a současně se bude jednat o předpisy, které by plnění, jež je předmětem dané smlouvy, zakazovaly. Je totiž nelegitimní nutit jednu ze stran k protiprávnímu jednání.

Obecnost a vágnost článku 7(1) Římské úmluvy za její téměř dvacetileté období aplikace nevyprodukovaly žádnou významnější (zaznamenanou) judikaturu. Pouze praxe ukáže, zda zúžený záběr článku 9 (3) Nařízení Řím I nepovede k opačnému efektu a (konečně) neukáže, jaké jsou reálné požadavky praxe na kocept imerativních norem, narozdíl od dosud sice velmi vášnivých, ale teoretických diskusí nad Římskou úmluvou v odborné literatuře.

V rámci mezinárodního rozhodčího řízení je postoj k používání imperativních norem na počátku nového milénia ve znamení určité animozity.

Jakákoliv snaha o systematický přístup padá díky mnohosti přístupů k základnímu pojetí rozhodčího řízení a návazného určení *lex arbitri*. Nicméně široce sdílená premisa, dle které rozhodci v mezinárodních sporech mají vydávat rozhodčí nálezy, jež mohou být vykonány kdekoliv na světě, udává konečný tón všem úvahám o zohlednění imperativních norem.

Teoretický rozbor koncepce imperativních norem v několika právních úpravách a jejich vývojové tendence, umožňuje zaujmout objektivnější postoj při hodnocení úpravy v českém právním řádu. Tradiční česká úprava v podobě zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním imperativní normy výslovně neupravuje, nicméně teorie a praxe jejich zohledňování všeobecně přijímá a česká doktrína se výrazně neliší od přístupů v ostatních zemích kontinentální Evropy, které jsou v dnešní době sjednoceny Římskými instrumenty. Je však skutečností, že výraznější diskuse o těchto otázkách narozdíl od jiných zemích v českém prostředí nezazněla, a to bohužel ani v souvislosti s vyjednáváním nové úpravy v Nařízení Řím I na evropské úrovni.